

rolle i 1846 og hans stilling til revolutionen. Selv om Gills materiale altså ikke er nyt, kan hans bog tjene som en god og nyttig sammenfatning af den polske revolution 1846 og af de komplicerede problemer i Polens historie i 1800-tallet.

Emanuel Halicz

David L. Ransel: The Politics of Catherinian Russia. The Panin Party. Yale University Press, New Haven & London, 1975. 327 s. \$ 20.00.

David L. Ransel (associate professor ved Illinois universitet) bygger sin interessante undersøgelse på arkivstudier i Moskva, Leningrad, Stockholm og København. Bogen hviler på private og statslige akter vedrørende russisk politik ved midten af 1700-tallet og i Katharina II.s tidligste regeringsperiode, men forfatteren samler sin opmærksomhed om Panin-partiet og dets leder, Nikita Panin (1718-83) fra dennes diplomatiske karriere i Danmark og Sverige til hans indsats som ledende minister i de første tyve år af Katharinas regering og som formynder for tronarvingen, Paul. Han vender sig mod den ældre russiske og sovjetiske historieforskningens tilbøjelighed til at fremstille Panin som en statsmand, der i det hele delte det gamle *boiar*-aristokratis horisont, og som efter sit lange ophold i Sverige, hvor han havde udviklet tilbøjeligheder for konstitutionelt monarki, vendte tilbage til Rusland som leder af et parti, hvis hovedformål blot var at begrænse czarens magt til gunst for et snævert oligarki af prominente familier.

Ifølge Ransel fik det vesteuropæiske uddannelsessystem, Peter den store havde indført, en selvforstærkende effekt, der medførte, at ledende medlemmer af den russiske elite (bl. a. Panin) ikke længere fandt det traditionelle system forsvarligt og følte de gamle normer snærende for de overlegne nye. Statsmandens handlingsmuligheder – og selv reformatorens reformmuligheder – lod sig blot kun gennemføre ved opretholdelse og udnyttelse af det traditionelle, hierarkiske patronatsystem. Konflikten mellem Panins reformgruppe, den gældende samfundsorden og nødvendigheden af at overholde de traditionelle, politiske handlingsmønstre var reel nok; ministrene måtte manøvrere som de bedst kunde, men de kunde blot ikke unddrage sig det paradoks at skulle indhente monarkens – eller reelt despotens – samtykke for at kunne bane vejen for et oplyst regime.

De interne problemer, den vesteuropæiske oplysningens indflydelse og statskuppet 1762 præsenteres på overbevisende måde, hvorimod forf.s andet hovedanliggende – den diplomatiske front og Panins virksomhed her – behandles altfor alment. Der gives ingen tolkning af Panins opfattelse af Nordens harmoni eller af hans holdning til Polens første deling. Der foreligger ingen efterretninger om Panins rolle i forhandlingerne forud for indgåelsen af neutralitetsaftalerne mellem Rusland og de skandinaviske lande 1780. For en dansk læser har kapitlerne 1 og 9 dog betydelig interesse ved at fremlægge materiale om danske (specielt københavnske) forhold og til belysning af Ruslands holdning til Danmark fra 1760'erne til 1780'erne.

Emanuel Halicz

G. Benecke: Society and Politics in Germany 1500-1750. Routledge & Kegan Paul, London, 1974. xi + 436 s. £ 6.95.

Ifølge forlagsreklamen leverer denne bog »a radical new interpretation of the Holy Roman Empire from the late fifteenth to the early nineteenth century«; hvis læseren forventer en grundlæggende og almen omfortolkning, er etiketten vildledende. Forfatte-